

Paweł Sobik

Udział partii politycznych mniejszości węgierskich w państwach Europy Środkowej i Wschodniej w wyborach w latach 2011-2012

Wschodnioznawstwo 7, 117-130

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Paweł Sobik

Udział partii politycznych mniejszości węgierskich w państwach Europy Środkowej i Wschodniej w wyborach w latach 2011-2012

W wyniku ustaleń traktatu pokojowego w Trianon kończącego I wojnę światową, poza nowo utworzonymi granicami państwa węgierskiego znalazła się znacząca liczba Węgrów. Do dzisiaj w państwach graniczących z Węgrami, na terenach należących przed 1920 r. do Korony Św. Stefana, pozostają zwarte skupiska osób deklarujących narodowość węgierską. Uzyskanie przed ponad 20 laty suwerenności przez państwa zamieszkania poszczególnych mniejszości węgierskich, dało Węgrom możliwość aktywnego udziału w życiu politycznym. Przejawem tego było powstanie różnego rodzaju partii politycznych, odwołujących się do węgierskości i deklarujących chęć działań na jej rzecz.

Artykuł prezentuje udział partii politycznych mniejszości węgierskich w życiu politycznym państw sąsiadujących z Węgrami: Chorwacji, Rumunii, Serbii, Słowacji i Słowenii (bez Austrii). Wszystkie te państwa zamieszkuje autochtoniczna społeczność węgierska, której w różnych państwach stworzono różne warunki wyboru swoich przedstawicieli do parlamentów krajowych. W wyborach parlamentarnych przeprowadzonych we wszystkich wyżej wymienionych państwach w ciągu 12 miesięcy – między grudniem 2011 r. a grudniem 2012 r. – ugrupowania mniejszości węgierskiej zdobyły łącznie 47 mandatów. W artykule zostaną omówione warunki udziału partii politycznych mniejszości węgierskiej w wyborach w poszczególnych państwach, a także analizie będą poddane szczegółowe wyniki wyborcze przez nie uzyskane¹.

¹ Udział w wyborach stanowi jedną z form uczestnictwa politycznego (ang. political participation). Jego pozostałe formy to: (a) członkostwo w partii; (b) członkostwo w grupach naciśku; (c) bezpośrednie osobiste kontakty z legislatywą oraz (d) stałe zaangażowanie się w rozpowszechnianie opinii publicznej przez bezpośredni kontakt z innymi obywatelami. Zob. K. Opalek, *Zagadnienia teorii prawa i teorii polityki*, Warszawa 1993, s. 321.

Liczebność mniejszości węgierskiej w państwach zamieszkania w świetle spisów powszechnych 2011 r.

Przedstawione w artykule państwa można podzielić na dwie grupy, na podstawie procentowego udziału mniejszości węgierskiej w społeczeństwie. W Rumunii, Serbii (bez Kosowa) i na Słowacji, Węgrzy stanowią największą mniejszość narodową danego państwa, w pozostałych przypadkach – zajmują dalsze pozycje. Poza Rumunią², w pozostałych przypadkach główne obszary zwartego zamieszkania mniejszości węgierskiej przylegają bezpośrednio do granicy z Węgrami.

Tabela 1. Liczebność mniejszości węgierskich w poszczególnych krajach Europy Środkowej i Wschodniej w świetle spisów powszechnych z lat 1989-2011

państwo	spisy 2011		inne spisy	liczebność	udział	porównanie ze spisem 2011		
	liczebność	udział				liczba	procent	pkt proc.
Chorwacja	14 048	0,33%	2001	16 595	0,37%	- 2 547	- 15,3%	- 0,04 pp
			1991	22 355	0,46%	- 8 307	- 37,2%	- 0,09 pp
Rumunia	1 237 746	6,50%	2002	1 431 807	6,60%	- 194 061	- 13,6%	- 0,10 pp
			1992	1 624 959	7,12%	- 387 213	- 23,8%	- 0,62 pp
Serbia	253 899	3,53%	2002	293 299	3,91%	- 39 400	- 13,4%	- 0,38 pp
			1991	337 479	4,16%	- 83 590	- 24,8%	- 0,63 pp
Słowacja	458 467	8,50%	2001	520 258	9,68%	- 61 791	- 11,9%	- 1,18 pp
			1991	567 296	10,76%	- 108 829	- 19,2%	- 2,26 pp
Słowenia	dane nie zostały jeszcze ogłoszone		2002	6 243	0,32%	--	--	--
			1991	8 000	0,42%	--	--	--
Ukraina	spis został przełożony na 2013		2002	156 566	0,32%	--	--	--
			1989	163 111	0,32%	--	--	--

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych urzędów statystycznych poszczególnych państw: http://www.dzs.hr/default_e.htm, www.insse.ro, <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/>, <http://portal.statistics.sk/>, <http://www.stat.si/eng/>, <http://ukrstat.org/en> (29 VI 2013).

² W przypadku Rumunii największymi skupiskami mniejszości węgierskiej są okręgi Covsana i Hurghita położone w centralnej części państwa. Bezpośrednio do granicy z Węgrami przylegają skupiska mniejszości w okręgach Satu Mare, Arad i Bihor.

Spisy powszechne przeprowadzone w omawianych państwach w latach 2001-2002 wykazały obecność w 6 omawianych państwach łącznie 2 424 628 osób deklarujących narodowość węgierską. Stanowiło to o niemal 300 tys. osób mniej niż wykazały spisy przeprowadzane w latach 1989-1991. Ogłoszone w 4 państwach wyniki spisów przeprowadzonych w 2011 r. wskazują na utrzymanie spadkowej tendencji. W porównaniu z rokiem 1991, w Chorwacji liczebność mniejszości węgierskiej zmalała o 3/8, w Serbii i w Rumunii o blisko 1/4, zaś na Słowacji o niespełna 1/5. Notowane spadki wpisują się w ogólną tendencję spadku ludności w omawianych państwach, lecz przedstawione w tabeli 1 wyniki wskazują na wyraźnie wyższy spadek liczby osób deklarujących w spisach narodowość węgierską, niż wynikałoby to z ujemnego przyrostu naturalnego.

Wybory do Zgromadzenia Państwowego Słowenii (4 XII 2011 r.)

Uwarunkowania prawne udziału mniejszości węgierskiej w wyborach. Słowenia, w myśl Konstytucji³, posiada bikameralny parlament. W procesie legislacyjnym zasadniczą rolę odgrywa Zgromadzenie Państwowe (*Državni zbor*), pochodzące z wyborów bezpośrednich odbywających się co 4 lata⁴. W wyborach do izby niższej wybieranych jest 90 posłów. Zgodnie z Ustawą o wyborach do Zgromadzenia Państwowego⁵, 88 posłów pochodzi z głosowania na listy partyjne w 8 jedenastomandatowych okręgach, pozostałe dwa miejsca są zagwarantowane dla przedstawicieli autochtonicznych wspólnot narodowych: włoskiej i węgierskiej⁶. Kandydatów na posłów z ramienia wspólnot narodowych nominują uprawnieni do głosowania członkowie tych wspólnot w liczbie nie mniejszej niż 30.

Do głosowania w jednomandatowych okręgach dla wspólnot narodowych uprawnieni są wyłącznie jej członkowie, na podstawie wcześniejszej deklaracji. Udział w głosowaniu na przedstawicieli wspólnot narodowych nie pozbawia głosujących prawa do oddania głosu na ogólnokrajowe listy partyjne. Z tego powodu, pewna grupa obywateli dysponuje w wyborach dwoma głosami. Głosowanie

³ *Konstytucja Republiki Słowenii*, <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/konst/slowenia-2.html> (7 VI 2013).

⁴ Kompetencje izby wyższej – Rady Państwa, będącej reprezentacją interesów społecznych, gospodarczych, zawodowych i lokalnych, pochodzącej z wyborów pośrednich i niezwiązanej kadencją z Zgromadzeniem Państwowym – w procesie legislacyjnym są niewielkie.

⁵ *Zakon o volitvah v Državni Zbor*, <http://www.uradni-list.si/1/content?id=76022> (8 VI 2013).

⁶ Konstytucja w art. 64 wyróżnia autochtoniczne wspólnoty włoską i węgierską nadając im określone prawa. W myśl art. 80, w skład Zgromadzenia Państwowego musi być zawsze wybrany jeden przedstawiciel wspólnoty narodowej włoskiej i jeden węgierskiej.

w okręgach jednomandatowych odbywa się na podstawie systemu głosowania preferencyjnego Bordy. Wyborcy szeregują kandydatów według własnej preferencji, przyznając im odpowiednią liczbę punktów. Zwycięzcą głosowania zostaje ten kandydat, który uzyska największą liczbę punktów.

Wynik wyborczy⁷. Głosowanie w okręgu wspólnoty węgierskiej zakończyło się zwycięstwem László Göncza, dotychczasowego posła reprezentującego słoweńskich Węgrów. Oddano na niego 68,54% głosów pierwszej preferencji (5135 punktów), zaś na jego rywala Dušana Orbana – 31,46% (2357 pkt)⁸. Göncz mandat posła sprawuje od 2008 r. (do tego czasu był dyrektorem Muzeum Wspólnoty Węgierskiej w Lendawie i przewodniczącym Stowarzyszenia Wspólnoty Naukowców Węgrów)⁹, gdy pokonał w wyborach Marię Pozsonec, która reprezentowała wspólnotę węgierską w parlamencie nieprzerwanie od 1990 r.

Do udziału w wyborach w okręgu wspólnoty węgierskiej uprawnionych było 6 664 wyborców, spośród których w wyborach uczestniczyło 3 382. Frekwencja zanotowana wśród wspólnoty węgierskiej (50,75%) była o 15 punktów procentowych niższa niż ogólnokrajowa, natomiast wyraźnie przewyższyła frekwencję zanotowaną w głosowaniu wspólnoty włoskiej (o 9 pp.)¹⁰. Warto odnotowania jest fakt, że frekwencja wśród wspólnoty węgierskiej sukcesywnie spada i w 2011 r. osiągnęła najniższy poziom od ogłoszenia przez Słowenię niepodległości¹¹.

Wybory do Zgromadzenia Narodowego Chorwacji (4 XII 2011 r.)

Uwarunkowania prawne udziału mniejszości węgierskiej w wyborach. Konstytucja Chorwacji określa Zgromadzenie Narodowe (*Sabor*) jako „przedstawicielski organ obywateli, sprawujący władzę ustawodawczą w Republice Chorwacji” (art. 70). Deputowani do Saboru wybierani są na kadencję czteroletnią, ich liczba – w myśl Konstytucji – musi zawierać się między 100 a 160 (art. 71)¹².

⁷ Po upadku rządu Boruta Pahora, wybory przeprowadzone w 2011 r. miały charakter – pierwszy raz po 1992 r. – wyborów przedterminowych.

⁸ *Predčasne volitve v državni zbor 2011, X. Volilna enota / 10. Választási egység*, http://www.dvk-rs.si/arhivi/dz2011/rezultati/izidi_skupnosti.html (8 VI 2013).

⁹ *Poslanke in poslanci*, <http://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/ODrzavnemZboru/KdoJeKdo/PoslankeInPoslanci/PoVolilnihOkrajih> (9 VI 2013).

¹⁰ W głosowaniu w okręgu wspólnoty włoskiej siódmy raz z rzędu mandat posła uzyskał Roberto Batelli, który członkiem Zgromadzenia Państwowego jest nieprzerwanie od 1990 r.

¹¹ *Arhiv volitev v Državni zbor RS*, <http://www.dvk-rs.si/index.php/si/arhiv-drzavni-zbor-rs> (9 VI 2013).

¹² *Konstytucja Republiki Chorwacji z 22 XII 1990 r.*, <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/konst/chorwacja.html> (6 VI 2013).

Szczegółowe przepisy odnośnie wyboru deputowanych określa Ustawa o wyborze deputowanych parlamentu Chorwacji¹³. Przewiduje ona wybór 151 deputowanych: 140 pochodzących z głosowania na listy partyjne na terytorium Chorwacji (wybieranych w 14 dziesięciomandatowych okręgach), 3 pochodzących z głosowania na listy partyjne w diasporze oraz 8 przedstawicieli mniejszości narodowych w głosowaniu większościowym. Artykuł 16 Ustawy wymienia mniejszości narodowe (łącznie 22), które mają prawo wyboru deputowanych we własnych okręgach. Mniejszości serbskiej zostały zagwarantowane 3 miejsca w Saborze, włoskiej i węgierskiej po 1, a także 1 deputowany reprezentować ma łącznie mniejszości: (a) czeską i słowacką; (b) albańską, bośniacką, czarnogórską, macedońską i słoweńską oraz (c) austriacką, bułgarską, niemiecką, polską, romską, rumuńską, rusińską, rosyjską, turecką, ukraińską, wołoską i żydowską.

Mandat deputowanego uzyskuje ten kandydat, który w danym okręgu uzyskał największą liczbę głosów (w przypadku okręgu serbskiego – trójka kandydatów). Od kandydatów do rejestracji wymagane jest przedstawienie 100 podpisów poparcia (bez konieczności zebrania ich wyłącznie wśród członków odpowiedniej mniejszości). Wyborcom, którzy na podstawie własnej deklaracji zostali w rejestrze wyborców wpisani jako członkowie w/w mniejszości, w dniu głosowania przysługuje prawo wyboru między oddaniem głosu na listy ogólnokrajowe w okręgu zgodnym z miejscem zamieszkania, lub oddania głosu na kandydatów w okręgu mniejszościowym.

Wynik wyborczy. W wyniku głosowania, w 2011 r. mandat członka Saboru odnowił Deneš Šoja, który różnicą 145 głosów (2441 przeciw 2296) pokonał Roberta Jankovicsa¹⁴. D. Šoja został do wyborów nominowany przez Związek Stowarzyszeń Węgierskich (MESz), zaś jego rywal przez Demokratyczny Związek Węgrów w Chorwacji (HMDK). Obaj kandydaci do wyborów stanęli także w 2007 r. (zwycięstwo Šoji)¹⁵. W 2000 r. mandat deputowanego uzyskał przedstawiciel Partii Liberalnej, zaś w 2003 r. – HMDK.

W wyborach w okręgach mniejszości narodowych wzięło łącznie udział 45 116 wyborców, co stanowiło 18,04% wszystkich uprawnionych w nich do głosowania. Na podstawie opublikowanych przez Państwową Komisję Wyborczą danych nie

¹³ *Act on Election of Representatives to the Croatian Parliament*, <http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=2447> (6 VI 2013).

¹⁴ *Konačni službeni rezultati izbora za zastupnike u Hrvatski Sabor utvrđeni i objavljeni 13 XII 2011*, s. 36, [http://www.izbori.hr/izbori/dip_ws.nsf/0/2DF9D413BA2DA73BC125796500586759/\\$File/konacni_sluzbeni_rezultati_2011.pdf](http://www.izbori.hr/izbori/dip_ws.nsf/0/2DF9D413BA2DA73BC125796500586759/$File/konacni_sluzbeni_rezultati_2011.pdf) (6 VI 2013).

¹⁵ W wyborach 2007 r. wzięło także udział trzech kandydatów niezależnych. Šoja wygrał różnicą 65 głosów (uzyskał 2040 głosów, tj. 47,83%). Zob. *Izvjeste o provedenim izborima za zastupnike u Hrvatski Sabor*, s. 25, <http://www.izbori.hr/izbori/izbori07.nsf/izvjescjeOProvedenimIzborima.pdf> (7 VI 2013).

jest możliwe wykazanie, jaki odsetek pozostałych uprawnionych do głosowania nie wziął udziału w wyborach (frekwencja ogólnokrajowa wyniosła 54,32%), jaki zaś zdecydował się na oddanie głosu na partie ogólnokrajowe w okręgu proporcjonalnym. Na niewielki udział mniejszości w wyborze przedstawicieli we własnych okręgach największy wpływ miało zachowanie przedstawicieli najliczniejszej chorwackiej mniejszości – Serbów, spośród których w okręgu mniejszościowym głos oddało tylko 12,46% uprawnionych¹⁶. Na tym tle – w związku z wyrównaną walką kandydatów – procentowy udział mniejszości węgierskiej w wyborach (49,31%) osiągnął najwyższy poziom spośród wszystkich okręgów większościowych.

Wybory do Rady Narodowej Republiki Słowackiej (10 III 2012 r.)

Uwarunkowania prawne udziału mniejszości węgierskiej w wyborach. Rada Narodowa Republiki Słowackiej, będąca „wyłącznym organem ustawodawczym i ustrojodawczym” (art. 72 Konstytucji)¹⁷, pochodzi z odbywających się co 4 lata wyborów powszechnych. 150 posłów jest wybieranych w ramach jednego okręgu wyborczego obejmującego obszar całego państwa, zaś mandaty są dzielone pomiędzy te partie, które w wyborach przekroczą próg 5%. Dla mniejszości narodowych nie przewidziano żadnego preferencyjnego progu wyborczego¹⁸.

Dla ugrupowań politycznych mniejszości węgierskiej pozytywne znaczenie odgrywa fakt nierozdzielania terytorium państwa na mniejsze jednostki wyborcze (oparte np. o granice samorządów terenowych). Podział administracyjny Słowacji obejmuje wertykalnie tworzone kraje, podczas gdy obszar zwartego zamieszkiwania mniejszości obejmuje horyzontalny pas równoległy do granicy z Węgrami. W poszczególnych okręgach głosy mniejszości węgierskiej ulegałyby rozproszeniu i defaworyzowałyby partie przy podziale mandatów.

Ugrupowania mniejszości węgierskiej na słowackiej scenie politycznej. W latach 1998-2009 głównym reprezentantem politycznym mniejszości węgierskiej była Partia Węgierskiej Koalicji (MKP), która w kolejnych wyborach po 1998 r. uzyskiwała odpowiednio 15, 20 oraz ponownie 20 mandatów poselskich

¹⁶ Poza wyznaczeniem przedstawicieli do okręgu mniejszościowego, w wyborach w okręgu proporcjonalnym Niezależna Demokratyczna Partia Serbska (SDSS) wystawiła swoje listy w okręgu nr 9 (największe miasto: Zadar) i uzyskała 7 795 głosów.

¹⁷ *Ústava Slovenskej Republiky*, http://www.nrsr.sk/web/Static/sk-SK/NRSR/Doc/zd_ustava_2012.pdf (13 VI 2013).

¹⁸ *Zákon o voľbách do Národnej rady Slovenskej republiky*, http://www.infolby.sk/data/_media/Zakon%20o%20volbach%20do%20NR%20SR.pdf (14 VI 2013).

i w latach 1998-2006 współtworzyła koalicje rządowe pod kierownictwem Mikuláša Dzurindy¹⁹.

W 2009 r. grupa działaczy MKP pod przewodnictwem byłego lidera tej partii Beli Bugára doprowadziła do powstania nowej partii politycznej Most-Híd. Zarzucając kierownictwu MKP radykalizm i eskalowanie napięć, partia stawia sobie za cel budowanie porozumienia pomiędzy narodem tytularnym i mniejszościami narodowymi. Swoją program partia kieruje do wszystkich obywateli Słowacji, bez względu na narodowość, czego symbolicznym przejawem jest przyjęta dwujęzyczna nazwa²⁰. W wyborach w 2010 r. z list Mostu-Hídu startowali także przedstawiciele ugrupowań słowackich (Obywatelskiej Partii Konserwatywnej). Mając możliwość wyboru, w wyborach w 2010 r., środowisko węgierskie rozdzieliło głosy pomiędzy obie partie, w wyniku czego Most-Híd uzyskał 8,13% głosów i 14 mandatów, zaś MKP z wynikiem 4,33% nie przekroczyła progu wyborczego²¹. W ten sposób liczba wybranych posłów narodowości węgierskiej w Radzie Narodowej spadła z 20 do 9 osiągając najniższy poziom w historii niepodległej Słowacji.

Wynik wyborczy²². Głównym rozstrzygnięciem wyborczym w 2012 r. w środowisku mniejszości węgierskiej było zachowanie *status quo* pomiędzy partiami Most-Híd i MKP. Partia B. Bugára zachowała status partii parlamentarnej uzyskując 176 tys. głosów (6,89% i 13 mandatów), zaś Partia Węgierskiej Koalicji z wynikiem 4,28% (109 tys. głosów) ponownie nie przekroczyła progu wyborczego²³. W porównaniu z wyborami w 2010 r. Most-Híd stracił 29,5 tys. głosów, zaś MKP osiągnęła niemal identyczny wynik (niższy o 155 głosów).

Porównanie terytorialnego zróżnicowania głosów wskazuje na utrzymanie podstawowej różnicy w wynikach wyborczych obu partii: o ile Most-Híd w powiatach, w których poparcie dla niego nie przekroczyło wartości średniej dla całego państwa uzyskał 23,3% całkowitego wyniku wyborczego, tak dla MKP odsetek ten wyniósł 4,7% (w 2010 r. było to odpowiednio 22 i 5%). Warto zauważyć, że obie zdobywają ponadprzeciętne poparcie w podobnej liczbie powiatów (łącznie

¹⁹ Na temat wcześniej działających partii mniejszości węgierskiej na Słowacji zob.: P. Sula, *Mniejszość węgierska w stosunkach słowacko-węgierskich po 1989 roku*, [w:] *Współczesna Słowacja. Sytuacja wewnętrzna i pozycja międzynarodowa*, E. Pałka (red.), Wrocław 2010, s. 280-283.

²⁰ *Schválený program strany MOST-HÍD*, http://www.most-hid.sk/webfm_send/37 (13 VI 2013). Por. E. Pałka, *Problematyka mniejszości narodowych na Słowacji*, [w:] *Współczesna Słowacja...*, s. 223.

²¹ *Počet platných hlasov odovzdaných pre politické strany podľa okresov a krajov*, http://app.statistics.sk/nrsr_2010/sr/tab9okr.jsp?lang=sk (13 VI 2013).

²² Wybory przeprowadzone w 2012 r. miały charakter przedterminowy, po utracie przez rząd Ivety Radičovej większości w parlamencie i w konsekwencji decyzji parlamentu o skróceniu kadencji.

²³ *Počet a podiel platných hlasov odovzdaných pre politické strany*, <http://app.statistics.sk/nrsr2012/menu/index.jsp?lang=sk> (14 VI 2013).

liczba – 79): w 2012 r. było to 16 dla Mostu-Hídu i 15 dla MKP (w 2010 r. odpowiednio 16 i 15 – w niemal wszystkich przypadkach zjawisko to dotyczy tych samych powiatów), lecz w obu wyborach Most-Híd przekraczał próg 5% w 25 powiatach, podczas gdy MKP w 14. Podczas gdy MKP w 2010 r. uzyskało lepsze wyniki od Mostu-Hídu jedynie w dwóch powiatach (Veľký Krtíš i Trebišov), w 2012 r. partia wygrała z Mostem-Hídem prestiżowy pojedynek w Komárnii²⁴, a także w Revúcy, Rimavské Sobocie i dwóch powiatach, w których zwyciężyła także przed dwoma laty²⁵.

W wyniku wyborów frakcję Mostu-Hídu w Radzie Narodowej utworzyło 13 posłów, w tym 4 Słowaków. Udział posłów narodowości węgierskiej we frakcji nie uległ więc zmianie w porównaniu z 2010 r.²⁶

Wybory do Zgromadzenia Narodowego Serbii (6 V 2012 r.)

Uwarunkowania prawne udziału mniejszości węgierskiej w wyborach. Zgromadzenie Narodowe (*Narodna skupština*) jest jednoizbowym parlamentem Republiki Serbii, który tworzy 250 posłów wybieranych na 4-letnią kadencję²⁷. Wszystkie mandaty dystrybuowane są między partie, które przekroczą próg 5% w głosowaniu w ramach jednego okręgu wyborczego obejmującego całe terytorium państwa. Komitety mniejszości uczestniczą w podziale mandatów bez konieczności przekroczenia progu wyborczego (art. 81 Ustawy o wyborze posłów do Zgromadzenia Narodowego)²⁸. Tym samym jedynym ograniczeniem dla uzyskania przez partie mniejszości narodowych mandatu jest naturalna kwota wyborcza wynikająca ze specyfiki metody d'Hondta²⁹.

²⁴ Miasto ma charakter symbolicznej „stolicy” słowackich Węgrów. W przeprowadzonych w 2010 r. wyborach samorządowych, w których obie partie węgierskie wystawiły swoich kandydatów na burmistrza, wybrany został niezależny kandydat narodowości słowackiej (na Słowacji nie przeprowadza się II tury wyborów).

²⁵ *Počet platných hlasov odovzdaných pre politické strany podľa okresov a krajov*, http://app.statistics.sk/nrsr_2010/sr/tab9okr.jsp?lang=sk, <http://app.statistics.sk/nrsr2012/sr/tab9obv.jsp?lang=sk> (14 VI 2013).

²⁶ *Abecedný zoznam poslancov*, <http://www.nrsr.sk/web/default.aspx?SectionId=60> (14 VI 2013).

²⁷ *Constitution of the Republic of Serbia*, http://www.srbija.gov.rs/cinjenice_o_srbiji/ustav_odredbe.php?id=217 (11 VI 2013).

²⁸ *Zakon o izboru narodnih poslanika*, http://paragraf.rs/propisi/zakon_o_izboru_narodnih_poslanika.html (13 VI 2013). Konstytucja Serbii w art. 100. mówi o konieczności zapewnienia parlamentarnej reprezentacji mniejszości narodowych.

²⁹ Kwota wyborcza w 2012 r. wyniosła 0,326% (12 778 głosów), tj. była niższa niż prosty iloraz pojedynczego miejsca w parlamencie i całkowitej liczebności Zgromadzenia Narodowego (1/250).

Wynik wyborczy. W wyborach przeprowadzonych w 2012 r.³⁰, Związek Węgrów Wojwodiny (VMSz, lider: István Pásztor) zdobył 68 323 głosy (1,77%) i uzyskał 5 mandatów w Skupštinie³¹. W porównaniu z wyborami w 2008 r. – przy mniejszej ilości zdobytych głosów (o 6551, tj. blisko 10%), lecz niemal identycznym ich procentowym udziale – VMSz zyskał jeden dodatkowy mandat³².

94% swojego wyniku partia uzyskała w Prowincji Autonomicznej Wojwodina, w skali której głos na nią oddało 6,34% wyborców. W skali Prowincji największe poparcie Związek zdobył w okręgach Północna Baczka (23,49%) oraz Północny Banat (21,50%). W żadnej z gmin partia nie uzyskała ponad 50% głosów, uzyskując najlepsze wyniki w gminach Kanjiža (44,7%), Senta (39,1%, w obu przypadkach Północny Banat) oraz Bačka Topola (31,2%, Północna Baczka)³³.

Jedynymi partiami stanowiącymi dla Sojuszu konkurencję w środowisku węgierskim były Węgierski Związek Obywatelski i Demokratyczna Wspólnota Węgrów Wojwodiny³⁴, które wraz z przedstawicielami innych mniejszości narodowych utworzyli listę wyborczą „Wszyscy Razem”. Wspólna lista uzyskała w wyborach jeden mandat, który objął Boszniak Emir Elfić. W Wojwodinie ugrupowanie zdobyło 0,28% głosów, 22-krotnie mniej od Związku³⁵.

W przeprowadzonych równolegle wyborach do Zgromadzenia Parlamentarnego Prowincji Wojwodina, Związek Węgrów zdobył 62 272 głosów (6,15%), co przełożyło się na 7 mandatów. Lista „Wszyscy Razem” uzyskała 0,47%, co nie pozwoliło na uzyskanie reprezentacji w Zgromadzeniu³⁶.

³⁰ W tym samym dniu odbywały się także I tura wyborów prezydenckich oraz wybory lokalne.

³¹ *Izveštaj o ukupnim rezultataima izbora za narodne poslanike Narodne Skupštine*, <http://www.rik.parlament.gov.rs/latinica/Rezultati/RezultatiRIK%20NP%20060512%20Lat.htm> (13 VI 2013). Mandaty z ramienia Związku objęli: Árpád Fremond, Elvira Kovács, Bálint Pásztor, Zoltán Pék oraz László Varga. Lider partii Pásztor zdecydował się na objęcie mandatu w Zgromadzeniu Parlamentarnym Wojwodiny, którego następnie został wybrany przewodniczącym.

³² W wyborach w 2008 r. Alians wraz z mniejszymi ugrupowaniami węgierskimi utworzył wspólną listę wyborczą pod nazwą Koalicja Węgierska.

³³ *Избори за народне посланике у Народну Скупштину Републике Србије, одржани 6 V 2012 г.*, <http://www.rik.parlament.gov.rs/cirilica/Rezultati/2012%20PARLAMENT%20po%20opstinama.xls> (14 VI 2013).

³⁴ Na temat relacji pomiędzy głównymi partiami węgierskimi w Wojwodinie zob.: A. Jagiełło, *Mniejszość węgierska w Wojwodinie*, [w:] *Badania wschodnie. Polityka wewnętrzna i międzynarodowa*, Z. J. Winnicki, W. Baluk (red.) [= *Wschodnioznawstwo 2008*], Wrocław 2008, s. 187-192.

³⁵ *Избори за народне посланике у Народну Скупштину Републике Србије...*

³⁶ *Rezultati izbora za poslanike u Skupštину Аутономне Покрајине Војводине одржаних 6 V 2012 г.*, http://www.pik.skupstinavojvodine.gov.rs/docs/2012izvestajUkupniRezultat_i.pdf (14 VI 2013).

Wybory do Rady Najwyższej Ukrainy (28 X 2012 r.)

Uwarunkowania prawne udziału mniejszości węgierskiej w wyborach. Rada Najwyższa jest jedynym organem władzy ustawodawczej na Ukrainie. Liczy 450 deputowanych. Przed wyborami w 2012 r., Rada Najwyższa Ukrainy zmieniła zasady ordynacji wyborczej³⁷. Podobnie jak w wyborach w latach 1998 i 2002 wybór deputowanych miał dokonać się w oparciu o mieszaną ordynację wyborczą: po połowie członków Rady miało pochodzić z głosowania na listy partyjne (cały obszar Ukrainy stanowił jeden wielomandatowy okręg wyborczy) i z głosowania w okręgach jednomandatowych. W głosowaniu na listy partyjne, komitetem mniejszości narodowych nie zostały przyznane żadne ulgi.

Z punktu widzenia interesów mniejszości węgierskiej na Ukrainie, istotne znaczenie ma wytyczenie granic okręgów jednomandatowych w obwodzie zakarpackim. W wyborach w latach 1998-2002 granice okręgów przystawały do obszaru zwartej zamieszkania mniejszości węgierskiej: okręg z siedzibą w Berehowem³⁸ obejmował południowy pas obwodu przy granicy z Węgrami. W tak zdefiniowanym okręgu, w 1998 r. mandat deputowanego uzyskał Miklós Kovács (Микола Ковач), przewodniczący Stowarzyszenia Kulturalnego Węgrów na Przykarpaciu³⁹, zaś w 2002 r. przewodniczący Demokratycznej Unii Węgrów na Ukrainie István Gajdos (Іштван Гайдош), dyrektor administracji rejonu berehowskiego⁴⁰.

Wytyczone granice okręgów jednomandatowych na Zakarpaciu, przed wyborami w 2012 r., nie brały za podstawę granic okręgów z poprzednich wyborów. W porównaniu z wyborami w 2012 r. utrzymano siedziby 3 okręgów (Użhorod, Mukaczewo i Chust), w dwóch przypadkach zmieniono siedziby (Wynohradiw-Berehowe oraz Tiacziw-Rachiw), zlikwidowano zaś okręg z siedzibą w Irszinie, tworząc w jego miejsce okręg w Swalawie. Tereny należące do tej pory do okręgu Berehowe zostały rozdzielone do okręgów Użhorod nr 69 (m. Czop), Mukaczewo nr 69 (wschodnia część rejonu berehowskiego) i Wynohradiw nr 73. Dotychczasowa stolica okręgu, miasto Berehowe, znalazła się w okręgu nr 73, do którego

³⁷ Закон України про вибори народних депутатів України, <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4061-17> (11 VI 2013). W wyborach w latach 2006 i 2007 deputowani byli wybierani w głosowaniu na listy partyjne w jednym okręgu obejmującym obszar całego państwa.

³⁸ W wyborach w 1998 r. w obwodzie zakarpackim stworzono 5 okręgów, w 2002 r. – 6. W obu przypadkach do okręgu wchodziło miasto Berehowe, rejon berehowski oraz części rejonów użhorodzkiego (z miastem Czop), wynohradiwskiego, tiacziwskiego i chustskiego. W 1998 r. dodatkowo w okręgu znajdowała się część rejonu mukaczewskiego.

³⁹ *Виборчий округ № 72 Закарпатська область*, <http://www.cvk.gov.ua/pls/vd2002/webproc0v?kodvib=1&rejim=0> (10 VI 2013).

⁴⁰ Gajdos formalnie w wyborach startował z listy Socjal-Demokratycznej Partii Ukrainy. W wyborach pokonał dotychczasowego deputowanego Kovácsa różnicą 1176 głosów. *Виборчий округ № 72...*

dołączono dodatkowo części rejonu irszawskiego nie mającego wspólnych granic z podstawową częścią okręgu⁴¹. W ten sposób zwarty obszar zamieszkania mniejszości węgierskiej został rozdzielony.

Wynik wyborczy. Do wyborów w okręgach jednomandatowych swoich kandydatów zdecydowała się nominować Partia Węgrów Ukrainy „KMSz”⁴², bez wystawiania listy partyjnej na szczeblu ogólnokrajowym. Poszczególni kandydaci KMSz w wyborach nie odegrali znaczącej roli. Najlepszy wynik uzyskał lider partii i był deputowany M. Kovács, który w okręgu Wynohradiw uzyskał poparcie 10,41% (7963 głosów) i zajął trzecie miejsce. W okręgu Użhorod kandydat KMSz Wasyl Brenzowycz uzyskał czwarty wynik (7761 głosów; 7,73%), zaś w okręgu Mukaczewo 4. miejsce zajął Gejza Gulacsi (7498 głosów; 10,59%)⁴³.

Zmiana granic okręgów nie może być jednak uważana za przyczynę nieuzyskania przez mniejszość węgierską reprezentacji parlamentarnej. W granicach okręgu Berehowe z 2002 r. łączny wynik kandydatów KMSz stanowił 11 341 głosów (18,81%) i był on wyraźnie mniejszy niż wyniki kandydatów Partii Regionów (21 899 głosów) czy Jedynego Centrum (16 300)⁴⁴. Dla porównania I. Gajdos, uzyskując mandat w Radzie Najwyższej, zdobył 32 255 głosów. Potencjał wyborczy partii węgierskiej na Zakarpaciu, zmniejszony arbitralnym wykreśleniem okręgów, nie okazał się wystarczający, by uzyskać reprezentację parlamentarną. Z uwagi na to, że kandydaci KMSz uzyskali ponad połowę głosów na terenach, które nie wchodziły w 2002 r. w skład okręgu Berehowe, przy wytyczeniu granic okręgów podczas następnych wyborów odpowiadających obszarowi zamieszkiwania mniejszości węgierskiej, wybór kandydata-Węgra nie może być wykluczony.

Wybory parlamentarne w Rumunii (9 XII 2012 r.)

Uwarunkowania prawne udziału mniejszości węgierskiej w wyborach. Rumunia jest krajem o parlamencie bikameralnym⁴⁵. Izbę niższą tworzy Izba Deputowanych (*Camera Deputaților*), wyższą – Senat (*Senatul*). Ustawa o wyborach

⁴¹ *Закарпатська область. Одномандатні виборчі*, <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2012/WP023?PT001F01=900&PID100=21> (11 VI 2013).

⁴² Skrót od: „Stowarzyszenie Kulturalne Węgrów na Przykarpaciu” (z punktu widzenia Budapesztu, omawiany obszar znajduje się przed, a nie za łańcuchem Karpat).

⁴³ *Відомості про підрахунок голосів виборців в межах одномандатних виборчих округів*, <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2012/wp039?PT001F01=900> (11 VI 2013).

⁴⁴ Obliczenia własne na podstawie: *Відомості про підрахунок голосів виборців в межах одномандатних виборчих округів*, <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2012/wp039?PT001F01=900> (14 VI 2013).

⁴⁵ *Konstytucja Rumunii*, <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/konst/rumunia.html> (11 VI 2013).

określa normę reprezentacji w Izbie Deputowanych 1 posła na 70 tys. mieszkańców, zaś w Senacie 1 senatora na 160 tys. mieszkańców⁴⁶. Członkowie parlamentu wybierani są na podstawie znowelizowanej przed wyborami w 2012 r. ordynacji, która łączy elementy systemów większościowego i proporcjonalnego. Z uwagi na przyjęte rozwiązania przeliczania głosów na mandaty, możliwa jest dodatkowa alokacja mandatów dla partii, aby zapewnić proporcjonalność systemu.

Konstytucja gwarantuje organizacjom zrzeszającym obywateli należących do mniejszości narodowych ułatwioną drogę zdobycia reprezentacji w Izbie Deputowanych. Jeżeli ugrupowanie danej mniejszości nie uzyska 5% poparcia w skali kraju, a uzyska liczbę głosów nie mniejszą niż 10% tzw. naturalnego progu wyborczego⁴⁷, mandat posła uzyskuje ten spośród kandydatów ugrupowania, który uzyskał największą liczbę głosów.

Wynik wyborczy. Główna węgierska partia – Demokratyczny Związek Węgrów w Rumunii (RMDSz) – wybory do parlamentu zakończyła zdobyciem 380 tys. głosów (5,15%) w wyborach do Izby Deputowanych i 388 tys. (5,25%) w wyborach senackich. Łącznie partia uzyskała 18 mandatów poselskich i 9 senatorskich⁴⁸. W porównaniu z wyborami w 2008 r. partia straciła 65 tys. głosów w wyborach do Izby i 52 tys. w wyborach do Senatu oraz 4 mandaty poselskie. Zanotowany wynik był najgorszy w historii funkcjonowania partii na rumuńskiej scenie politycznej⁴⁹. Inna węgierska partia – powstała przed wyborami Węgierska Partia Ludowa w Transylwanii (EMN) – w obu głosowaniach zdobyła mniej niż 1% poparcia⁵⁰.

Zysk mandatowy RMDSz największy był w okręgach z największym odsetkiem zamieszkujących je Węgrów: z okręgów Covasna i Harghita, podobnie jak w 2008 r., 7 na 9 parlamentarzystów reprezentuje RMDSz. W Senacie, przy tym samym wyniku mandatowym, partia straciła mandat w okręgu Mureș, zyskując w okręgu Kluż. W Izbie Deputowanych partia straciła, w porównaniu z wyborami w 2008 r., mandaty w okręgach Arad, Braşów, Kluż, jeden z trzech uzyskanych w okręgu Bihor (stolica: Oradea) oraz mandat uzyskany w głosowaniu diaspory. Jedynym okręgiem, w którym partia zdobyła niezyskany w 2008 r. mandat okazał się Timiș⁵¹.

⁴⁶ *Lege pentru alegerea Camerei Deputaţilor și a Senatului și pentru modificarea și completarea*, <http://www.becparlamentare2012.ro/legislatie.html> (11 VI 2013).

⁴⁷ Iloraz łącznej liczby oddanych głosów i liczby okręgów w wyborach do Izby Deputowanych.

⁴⁸ *Rezultate finale*, <http://www.becparlamentare2012.ro/rezultate%20finale.html> (12 VI 2013).

⁴⁹ Dla porównania w 1990 r. partia zdobyła ponad milion głosów w wyborach do Senatu, 991 tys. do Izby Deputowanych i łącznie 41 mandatów.

⁵⁰ *Rezultate finale...*

⁵¹ *Parliamentary groups*, <http://www.cdep.ro/pls/parlam/structura> (19 VI 2013); *Grupuri parlamentare*, <http://www.senat.ro/EnumGrupuri.aspx> (19 VI 2013).

Podsumowanie

47 mandatów, które uzyskali przedstawiciele partii politycznych mniejszości węgierskich stanowi wynik gorszy o 4 mandaty w porównaniu z wyborami przeprowadzonymi w omówionych państwach w latach 2007-2010. Również we wszystkich państwach spadła liczba głosów uzyskanych przez partie reprezentujące Węgrów.

Podstawowym czynnikiem determinującym wyniki wyborcze przedstawionych ugrupowań jest liczebność mniejszości węgierskich w poszczególnych krajach. W ostatnich latach – we wszystkich przypadkach – odnotowywany jest sukcesywny spadek osób deklarujących w spisach powszechnych narodowość węgierską. Tym samym potencjalny elektorat partii chcących reprezentować interesy mniejszości ulega zmniejszeniu. Zwłaszcza w przypadku Rumunii pogarszające się rezultaty partii RMDSz mogą skutkować zmarginalizowaniem jej parlamentarnej reprezentacji do 1 przedstawiciela już podczas najbliższych wyborów.

W każdym z omówionych krajów, w środowisku węgierskim dokonał się rozłam polityczny skutkujący pojawieniem się nowych ugrupowań. Największe znaczenie dla wyniku wyborczego Węgrów ma on na Słowacji: pojawienie się partii „nowej”, ograniczyło rezultat mandatowy mniejszości węgierskiej. W przypadku Serbii i Rumunii partie „nowe” nie zdołały zagrozić dominacji partiom tradycyjnym, obecnym w życiu politycznym od blisko 20 lat. Dodatkowo konkurentami partii węgierskich w walce o głosy wyborców są ugrupowania ogólnopaństwowe, które również cieszą się poparciem części omawianych społeczności.

Rozwiązania ordynacji wyborczych sprzyjają mniejszościom węgierskim w Słowenii, Chorwacji (gwarancja mandatu dla Węgra w obu państwach) oraz Serbii (zwolnienie z prognozy). W przypadku Ukrainy, Węgrzy nie doczekali się w procesie wyznaczania granic nowych okręgów jednomandatowych zrozumienia dla swoich postulatów. W dwóch najbardziej istotnych dla łącznej liczebności posłów narodowości węgierskiej państwach (oraz w państwach, w których na przestrzeni ostatnich lat, ugrupowania mniejszości były istotnymi dla powstania gabinetów partnerami koalicyjnymi): na Słowacji i w Rumunii, przyjęte rozwiązania mogą być uznane za neutralne dla ugrupowań węgierskich, tak długo, jak przekraczają one próg wyborczy.

Summary

Paweł Sobik

Participation of Hungarian minorities political parties in Central and Eastern Europe in 2011-2012 domestic elections

In all countries neighbouring Hungary (with the exception of Austria), reside significant groups of indigenous Hungarian population. The article touches upon the issue of the political activity of Hungarians in their countries of residence. In various countries, different ways of obtaining mandates in the parliament are introduced for representatives of national minorities. In the elections held between December 2011 and December 2012 in six countries neighbouring Hungary, parties that represent minorities' interests won all together 47 MP seats, that is less than during previous elections. The lowering number of votes that those parties receive coincidence with the general decrease of people declaring Hungarian nationality, what censuses held in 2011 showed.

Paweł Sobik – mgr stosunków międzynarodowych, doktorant w Zakładzie Badań Wschodnich w Instytucie Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Wrocławskiego